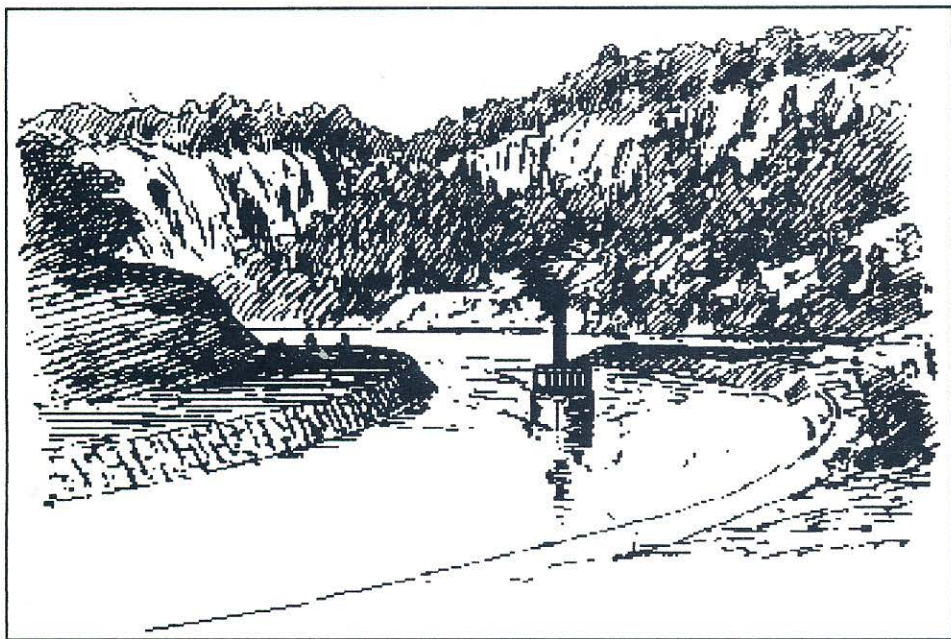

BOTVIDSBYGDEN

NR 2 1993

Pennteckning av sign. F.Å. från Tullingekanalen som anlades av AB Separator år 1902. År 1903 rådde en mycket livlig trafik genom kanalen, förutom Sepparators egen transport av gjuteriprodukter skeppades mycket sand och betonggrus från Hamra grustag till Riksdagshuset i Stockholm som då var under uppförande. Ville man göra en båtfärd till Stockholm så gick Mälarbåten "Sjöfröken" i daglig trafik Tullinge – Stockholm.

Sune Wehlin, ordförande

Mycket att glädjas åt trots dåligt sommarväder

Den årstid vi av vana kallar sommar, är förbi. Några direkta minnen av varma sol- och semesterdagar har den väl knappast lämnat efter sig, utan snarast av regn, blåst och kyla. Ändå är det mycket som hänt inom Gillet, som vi har anledning att glädjas åt.

Hembyggsdagen den 23 maj gav ett netto på drygt 2 000 kronor, och midsommarfesten gav en behållning på över 51 000 kronor. Dagarna före midsommaraften var ju regniga och kalla och vi fruktade det värsta, men själva festdagen började riktigt solig och varm, varför tillströmningen av besökande blev mycket god. Dansuppvisningar och danslekar kunde till en början genomföras på sedvanligt sätt, men sedan kom den för sommaren så karaktäristiska regnskuren och skrämde bort de besökande alltför tidigt. Stora delar av lotterierna blev osålda, vilket naturligtvis drog ner vinsten en del, men samtidigt har vi ju en ganska stor behållning av vinster till nästa sommar, vilket vi hop-

pas skall bidra till ett om möjligt ännu bättre netto då.

Kaffesöndagarna i juli och augusti blev kanske inte riktigt vad vi hoppats. Stor del i detta har naturligtvis vädret, som inte så ofta lockade till promenader eller andra utflykter till Trädgårdstorp. Affischeringen och flygbladsutdelningen i de närliggande radhusområdena fick uppenbarligen inte så stor effekt, men på sikt kanske medvetandet om våra sommaraktiviteter tränger in i folks medvetande. Vi får hoppas på framtiden!

Bakom alla dessa ovan nämnda aktiviteter ligger mycket arbete, och vi har alla stor anledning att rikta ett varmt tack till alla dem, som så helhjärtat lägger ner både tid och kraft i arbetet för Hembygdsbygdet.

Den, som under förhösten besökt Trädgårdstorp, har säkert inte kunnat undgå att märka att där har hänt en hel del. Sedan en tid tillbaka har vi en ALU-anställd arbetare, som tillsammans med och under Gunnar Avelins ledning målat om de flesta byggnaderna och röjt undan det mesta av de travar av gammalt murkande virke, som legat bakom Stolpladan och vid Lilla Logen. Nu ser där riktigt städlat och fint ut. Tack Gunnar för Ditt stora engagemang på det här området. ►►► Forts. sid. 7

BOTVIDSBYGDEN

TIDSKRIFT FÖR BOTKYRKA
HEMBYGDGILLES MEDLEMMAR

REDAKTION:

Arne Mattsson 08-530 371 16

Rune Engström 08-91 10 92

ANSVARIG UTGIVARE:

Sune Wehlin 08-778 16 55

Bidrag till Botvidsbygden 3-1993
inlämnas senast den 16 nov. 1993

Källa: Eric Castegrens bok Botkyrka socken i kulturhistorisk framställning.

Kristliga kunskaper och goda seder

Om sockenbornas religiösa föreställningar och om deras sedliga liv under äldsta tider vet vi inte så mycket. Någon kunskap i kristendomens huvudstycken fanns väl, inhämtad genom prästernas undervisning och meddelad till barnen av föräldrarna, men denna var säkerligen uppblandad med mycken vidskepelse, som hängt med ända från hednisk tid.

Från 1600-talet flyta emellertid källorna mindre sparsamt, och från denna tid är det relativt lätt att följa prästerskapet i dess arbete för att skingra okunnighet och mildra sederna. Att initiativen oftast utgingo från stiftets biskopar och visiterande prostar, för ringar icke det lokala prästerskapets betydelse. Vid sin sida hade kyrkoherdarna att tillgå hjälp av förtroendemännen, kyrkvårdar och sexmän, och ofta ha sockenstämmorna samarbetat med prästerna, då de fattat beslut, som avsett att befrämja kyrklig ordning och kristlig sed.

Biskoparna gjorde täta visitationsresor och hade vid dessa att tillse, att prästerskapet fullgjorde sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt, samt att taga kännedom om folkets läskunnighet och "hur the sielfwa Texten och Doct. Lut-

heri uttydning förstå och begripa", d.v.s kontrollera, hur det stod till med kristendomskunskapen enligt katekesen.

Sockenbornas kristendomskunskap vid slutet av 1600-talet synes ha varit ganska klen. Vid visitationen 1690 examinerade biskop Erik Benzeliuss själv både ungdomen, som stod på gången, och de åldriga, som sutto i bänkarna, "och befanns att ibland de unga många funnos oförståndiga, dock däribland ett antal av dem, som nyligen voro till församlingen ifrån andra orter inkomna, de övriga helst av de gamla voro ock många nog okunniga så väl uti grundorden som ock uti utläggningen. Men vad frågan om ordaförståndet och annat sammanhang om medel och kunskapen till saligheten visste nästan ingen att göra något besked om uti övningsstyckena med syndabekännelsen, bordsläxor (bordsböner), afton- och morgonböner, hustavlan och annat, som vore största delen helt obekant."

Vid denna visitation bestämdes, att "The som träda i ächtenskap blifwa förhörda i sin Christendomb, förrän lysningen sker".

Under kyrkoherde Falckerts tid hölls ej mindre än fyra visitationer. Bemödandena att höja folkets kunskaper synes ha

Forts. nästa sida

burit frukt, ty 1733 kunde all den ungdom, som infunnit sig vid visitationsförhöret, läsa katekesen utantill. Ordningen vid gudstjänsterna synes ännu vid denna tid lämna en del övrigt att önska, ty det bestämdes, att den som infinner sig under syndabekännelsen eller bortgår före välsignelsen, skulle böta ett stop vin till kyrkan. Den sig alltmer utbredande tobaksrökningen ansågs vid visitationen innebära en stor fara. I denna fråga beslutades:

Plikta för oljud och förargelse

"Emedan ock här ett förargligt tobaksrökande invid kyrkan förövas, skall, som ock efter alla rättänkta åstundan, förekommas bör, ty bestämdes, att den som därmed, antingen på kyrkvallen eller i fattigstugan eller i sockenstugan eller i klockarestugan eller på något annat ställe, såsom i Kyrkobyn, före och under predikan hädanefter beträdes, skall därför på vederbörlig ort angivas och plikta, antingen efter tjänstehjonsförordningen eller såsom för oljud och förargelse." Om detta beslut ledde till inskränkning i "det förargliga tobaksrökandet", är inte omnämnt.

Vid visitationen 1743 förklarade sig församlingen "benöjd" att besluta, att det vid vissa tillfällen förekommande violinspelet i kyrkan skulle såsom väckande förargelse avlysas. Överträdande av detta beslut skulle räknas såsom oljud och förargelse. År 1763 var man redo att förbjuda mökvällar liksom allt överflöd och all flärd vid bröllop, barns- och gravöl.

Det vid bröllop vanliga skjutandet vid

kyrkan och på vägen dit förbjöds vid en stämma år 1777, och böter stadgades för brott mot detta beslut. Den hos allmogen inrotade vanan att uttaga lysning vid nymåne, tilltalade icke pastor. Härom förmler protokollet den 2 maj 1777:

Lysning vid nymåne

"Som Pastor flera gånger förnumit, at en del af Allmogen utaf enfaldighet och oförstånd eller en gammal inrotad wana, som dock utmärker någon lastbar widskjepelse, då de skola begjära lysning til åkenskap, altid utvälja tiden der til i Nymånad men icke uti nedanet; Ty förmantes wederbörande alfvarsamt och på det ömaste at i slika fall icke wara någre dag- eller tidväljare eller när de hafwa det ärendet icke se i almanakhan, om månen är uti til eller aftagande utan som tilfellet wil passa sig, emedan Herren, som skapat så wäl fullmånen el Nedanet som Ny, gjer altid i nåder sin wälsignelse, då man i Gudsfruktan Sine gjöremål företager, ehwad tid det wara må."

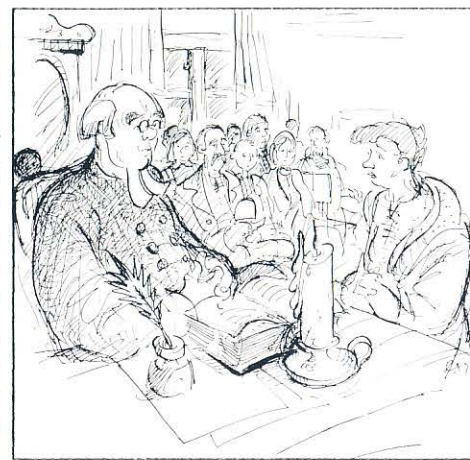
Ungdomens krogbesök, spel och dans

En kraftig aktion mot ungdomens krogbesök med därav följande sedefördärv företogs 1776. Vid sockenstämmen den 19 maj detta år beslutades att "till förekommande av sabbatens ohelgande genom besök på krogar och spel och dans därstädes, ruinerandet av god ordning och skälig lydnad av församlingens ungdom, att hädanefter vid vite av fem daler samt förbjuda all dans och spel, allt besök på krogar om sön- helgdagar, så framt icke kan visas något skäligt ärende, vartill såväl den krögare, som låter

hålla dans och spel, som ock spelmännen och även var och en, som där infinner sig, skall vardera vara förfallen, varav hälften tillkomme angivaren och den andra hälften socknens fattiga. Men i brist på böter kommer den brottslige första gången att sitta en

söndag i stocken, och om återfall sker, skall detta straff fördubblas". För att ingen måtte förebära okunnigheten om detta beslut, skulle det näst infallande stora böndag offentligen uppläsas från predikstolen. Kronobefallningsmannen Anders Hyltén, som var närvarande vid stämman, anmodades att likmätigt sin tjänst söka på det nogaste handhava kungl. förordningen mot svalg och dryckenskap. Han erhöll också stämmandes uppdrag att hos häradsrätten söka stadfästelse på detta beslut. Vid sitt sammanträde den 11 juni samma år fann också häradsrätten skäligt gilla och stadfästa beslutet, då överenskomsten vore ägnad att befordra ordning och ett anständigt leverne. Helt säkert hade den ordningsälskande kyrkoherden Gustaf Een sin stora andel i detta församlingens beslut.

Det gamla bruket att till julen strö halm på golvet i kyrkan borttogs på kyrkoherde Eens tid, men den vanliga seden att efter julottan skynda ur kyrkan för att först hinna hem, fortfor ända in

på 1800-talet. Prosten Jaedrén varnade för denna "obehövliga och skamfulla ovana", men om han lyckades få bort den är oviss.

Huruvida sådana husförhör, som biskopen i Strängnäs Laurentius Paulinus Gothus anbefallt, kommit till stånd i socknen under 1600-talet,

finns inga uppgifter om. Från och med kyrkoherde Juslenius ämbets tid synes de emellertid ha förekommit. Denne lärde prästman lade upp den första husförhörsboken i församlingen och införde i denna uppgifter om läskunnighet och insikt i kristendoms kunskap. Husförhören hade under dessa tider stor betydelse, ty dels lärde kyrkoherden noga känna alla sina församlingsbor och dels gav de anledning att repetera det lilla man kunde av katekesen. Säkerligen hölls också husförhörskalas även här såsom fallet varit i landet i övrigt. Så småningom kommo husförhören ur bruk. Det enda författaren erinrar sig från sin lärartid, hölls av komminister von Porat i Tumba skola omkring 1910. Det var besökt av fyra flickor, som av pappersbrukets ledning anmodats vara närvarande. Det var under deras arbetstid, och "förhöret" inräknades i den betalda arbetsdagen.

Den om befolkningens uppfostran så måne prosten Jonas Jaedrén åtnöjde sig ej med att blott göra anteckningar i husförhörsboken om läskunnighet och kri-

stendoms-kunskap. Han gjorde även anteckningar om uppförande i allmänhet, såsom "mindre ordentlig", varnad, plikt för tidigt sänglag, super och lever illa med hustru," o.s.v. Ja, om en sockenbo ges betyget: "har aldrig kunnat förmås att läsa, är således i följe därav barbariskt okunnande i kristendom och varit i levnaden oordentlig".

Svårare fall drog Jaedrén inför sockenstämman. Så har han i ett protokoll från 1805 antecknat: "Torparen i Hässle, Erik Ersson, som en längre tid tillbaka befunnits överlasta sig med starka drycker, varifrån han icke kunnat förmås till återhållsamhet och på vilken last han nyligen givit ett ganska obehagligt exempel, skulle av pastor i närvaro av församlingens äldsta få tjänlig varning och skrapa, samt i händelse detta ej verkade något till hans förbättring framdeles sättas i stocken." Senare har prosten tillagt: "Han fick ock denna skrapa – och var längre tid ordentlig."

I själva kyrkan kunde ofog förekomma vid gudstjänsterna. Så lät Jaedrén ting-föra en dräng 1809, som under predikan varit drucken och utlåtit sig förnärmande mot prosten och fört annat oljud. Drängen dömdes att böta 20 rdr banko, men då han saknade penningar till böterna förvandlades de till 16 dagars fängelse vid vatten och bröd, varjämte ynglingen en söndag skulle undergå uppenbar kyrkoplikt. Säkerligen hade detta straff en god verkan.

Men Jaedrén litade ej blott till straff av olika slag för sedernas förbättring. Han ville råda bot mot okunnigheten hos

ungdomen genom ordentlig undervisning. Att den nitiske prästmannen fann ungdomen okunnig, är förklarligt. Vid Fittja gästgivaregård var denna tid stark rörelse. Hundratals hästar kunde uppbådas vissa dagar för skjutsning och det var i allmänhet pojkar och unga drängar, som skötte tömmarna.

Dessa lärde sig ute på vägarna ej alltid sådant, som kallas uppfostrande. Till detta kom det nu uppblomstrande statarsystemet. De okunniga föräldrarna hade varken tid eller förmåga att undervisa sina barn, som så snart det var möjligt själva måste bidra till sin försörjning med arbete.

Den unge Jaedrén kom till insikt om att enda sättet att höja ungdomen vore att ordna undervisning. Han tog upp denna fråga redan ett av sina första år i församlingen. År 1802 antecknades, att "uppå given allvarlig erinran av pastor avgjordes, att orgelnisten och klockaren Åhrman hädanefter emot skäligt arvode eller vedergällning om söndagsmorgnarna, emellan 1:sta och sammanringningen, skall förhöra församlingens barn, som fyllt 12 år, i Lutheri och Svebilii katekeser, därmed fortfa, till dess barnen blivit admitterade (tillåtna till) H.H. Nattvard. Härigenom förmodade pastor, att i anseende till en förspord ganska klen kunskap hos församlingens ungdom till större delen, något gott skulle vinnas rörande det viktiga undervisningsväsendet".

Denna undervisning kom också till stånd, och som ersättning för sin möda fick Åhrman varje år mottaga den kollekt, som insamlades vid konfirmander-

nas första nattvardsgång. För att underlätta undervisningen och bespara föräldrar kostnad för böcker gjorde Jaedrén en insamling inom socknen, så att han 1811, då den Lindblomska katekesen utkommit, kunde inköpa och gratis utdela ej mindre än 107 exemplar av denna nya lärobok.

Men Jaedrén stannade ej härvid. För honom stod målet klart; en verklig skola borde komma till stånd. Men först måste en tjänlig skollokal anskaffas. Efter många års arbete fick han se denna önskan uppfylld, då den nya Klockaregården blivit färdig på hösten 1822.

I denna inrymdes ett större rum, som skulle tjänstgjöra som sockenstuga. Här inrymdes också den sockenskola, som kom till stånd på våren 1823 med klockare Hallgren såsom lärare. Denna sockenskola var i verksamhet, till dess den lagstadgade folkskolan kom till stånd genom 1842 års stadga.

Det som nu anförts om prästernas arbete för spridande av kristendoms-kunskap, som under nu skildrade tid ansågs såsom den för gemene man nödvändigaste kunskapen, har icke kunnat bli en uttömmande framställning. Därtill flyta källorna alltför sparsamt. De givna glimtarna visa, att församlingen under gången tid haft många nitälskande präster, som efter måttet av sina krafter och med de medel, som stodo dem till buds, sökt höja sina församlingsbor i fråga om såväl kristliga kunskaper som goda seder. Härför äro de all heder värda. ■

Mycket att glädjas åt... forts fr. sid 2

ALU är en förkortning av Arbets-Livs-Utveckling. Ett projekt att sysselsätta arbetslösa med meningsfullt arbete, för vilket utgår kommunal lön i stället för arbetslöshetsersättning. Verksamheten belastar således inte Gillets budget med annat än materialkostnader för de arbeten som utförs.

På samma sätt arbetar nu också Elsie Karsbrink med renovering och komplettering av Gillets byggedräkter och övriga textilier, som skadats och förslitits under åren. För oss är ju detta ett fantastiskt tillfälle att kunna utnyttja Elsies stora både kunnande och skicklighet när det gäller sådana arbeten, samtidigt som det även kan bli till glädje för Elsie själv. Arbetsuppgifterna är mycket omfattande, inte minst när det gäller komplettering av de dräkter, som på grund av brist på olika delar hänger oanvända i våra skåp.

Dansgrupperna och spelmanslaget är åter i full gång efter sommaruppehållet. Framför allt inom ungdomsgruppen, men även i barngruppen, finns utrymme för fler deltagare. Känner Du någon, som kan tänkas vara intresserad av att komma med i dansträningen, så ge dem tipset. Vi behöver nog i alla dansgrupperna tänka på återväxten.

Senhöstens stora arbetsuppgift är som vanligt Julmarknaden. Till den behöver vi nu liksom tidigare år medlemmarnas stöd när det gäller tombolavinster i form av stickade, sydda och broderade vinster, liksom av olika hemslöjdade näver, trä eller metallsaker. All hjälp nu och senare vid själva marknaden är mycket välkommen! ■

KÄLLA: Alfa Laval Journalen Nr 4-1961 Text: Jan Jangö

HAMRA JÄRNVÄG

Visste ni att Separator drev egen järnväg i 46 år?

VI MODERNA MÄNNISKOR tar förekomsten av bilar och andra transportmedel som något så självklart att vi knappast kan fatta att det för 60 år sedan inte existerade vare sig bilar eller bilvägar, allra minst för materialtransporter.

För den som ristar dessa rader kom det nästan som en chock när han fick veta att Separator drev järnvägstrafik på en egen järnväg från sekelskiftet och 46 år framåt på Hamras ägor.

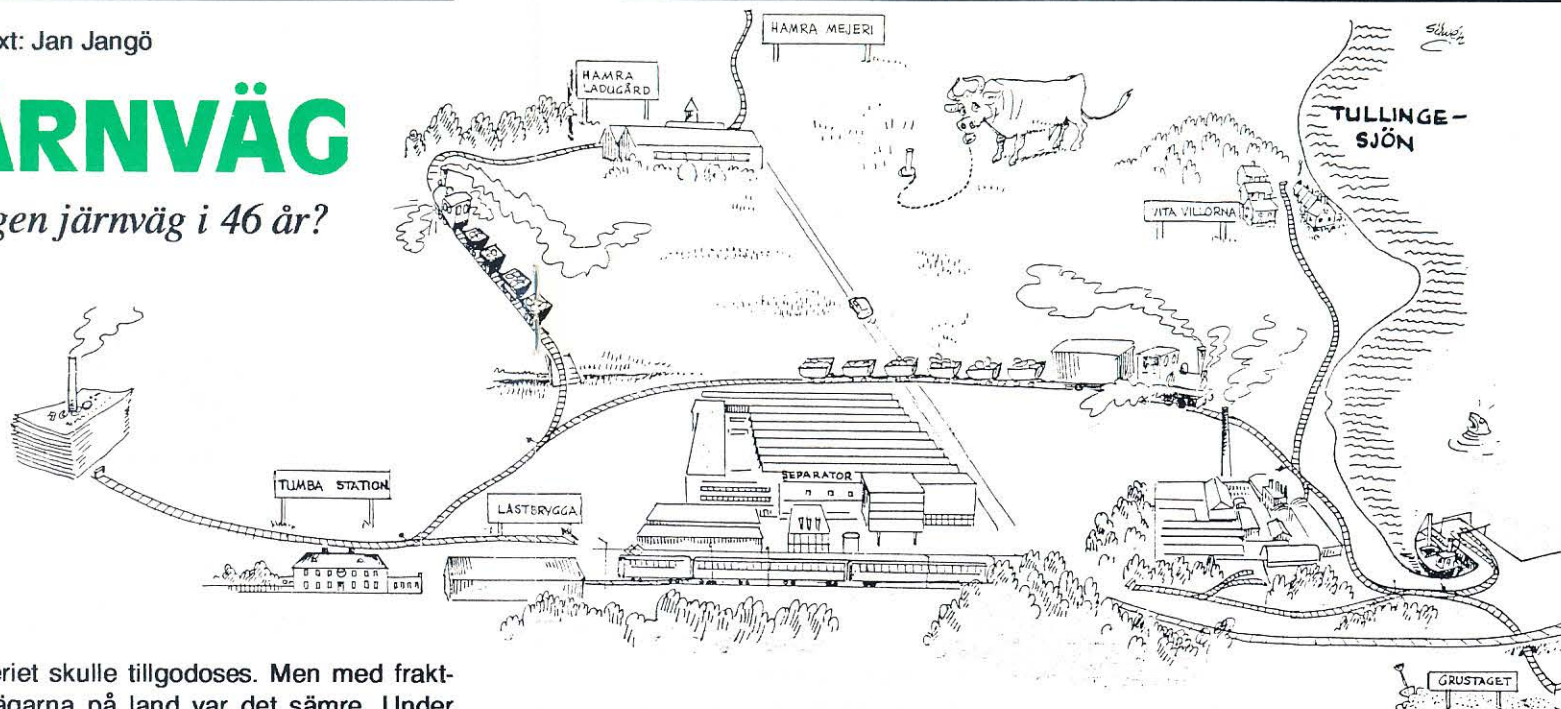
Det är inte så förskräckligt länge sedan trafiken Hamra Järnväg las ned och det finns talrika märken i trakten kring Hamra efter den gamla banan. Om gamla järnvägar brukar man säga att "spåren" aldrig försvinner. Det gäller också om Hamra Järnväg och vem som vill kan åka ut till Hamra någon vacker söndag och överyga sig om sanningen.

År 1899, då man började planera banan, fanns ännu inte Tullinge station. Från Hamras ägor hade man avstyckat en tomt vid Tullingesjöns södra ände för Separators gjuteri – det var dags att göra den första utflyttningen från Stockholm, nämligen. Tullinge-gjuteriet skulle få en utmärkt sjöförbindelse genom kanalen vid Flottsbro. Dessutom hade man mycket nära till grustaget där en del av behovet av sand i gu-

teriet skulle tillgodoses. Men med fraktvägarna på land var det sämre. Under vintern, när sjösystemet låg tillfruset kunde inte Separators ångare "Ella" ta sig fram med gjutgods, tackjärn och kol, utan då måste man på något sätt ha en förbindelse med tumba station.

Hamra Järnväg blev alltså en privat bibana till SJ och hade till och med SJ:s stins deltidsanställd hos sig. Hamras gamla räkenskaper har från år 1900 varje månad en post på 50 kronor till stationsinspektör Nilsson i Tumba.

Första ritningen på banan gjord i juli 1899 bestod av en 2,8 km lång slinga från Tumba station till gjuteriet. Den följde huvudsakligen ån över Hamra gårde. Men även själva Hamra gård med sin stora mejerianläggning, det nya mejerilaboratoriet och en ny ladugård under byggnad behövde järnvägsförbindelse.

Man beslöt att ge Hamra ett stickspår till banan och detta blev samtidigt ett järnvägstekniskt problem.

Tåget är ju ett slättens barn och motluttet upp till Hamra ropade närmast efter alpjärnväg. Hamra-grenen fick följa gränsen mot Nackdala ägor och sedan göra en liten men dock serpentin och klättra utmed åsen upp till ladugården. Det blev en kraftig järnvägsbank och flera genomskärningar. Denna del av banan blev emellertid mycket naturskön.

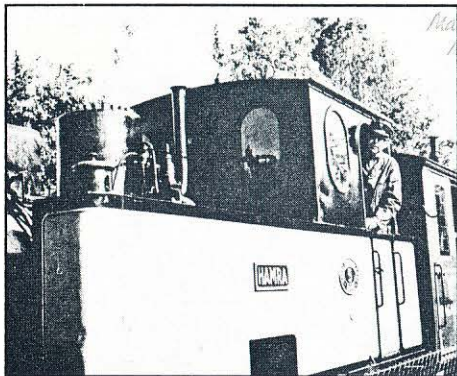
Spårvidden var den smalast tänkbara – 600 mm.

Hamras räkenskaper börjar år 1900 med "väf till madrasser", "dagsverken" och "kost till jernvägsingeniören". Rallarna hade gjort sitt intåg. Första lo-

ket, ett typiskt 2-axligt industrilok, kom 1901, och snart blev det en livlig trafik på banan. Den visade sig också användbar för personbefordran. Man hade en vacker utsirad passagerarvagn som också fick göra tjänst när gjuterichefen med fru hade varit på teatern på kvällen och ville komma fort hem från Tumba station. Flera av de anställda vid gjuteriet skaffade sig egen handdriven dressin för färd till och från arbetet. Det fanns även en motordriven dressin för posthämtningen från Tumba varje dag.

Järnvägens ögonsten blev emellertid det stora 17-tonsloket med den beaktansvärda maskinstyrkan av 80 hästkrafter. Det byggdes år 1902 vid Orenstein & Koppel och kom till Hamra järnväg 1904.

Forts. nästa sida

På vattentankarnas sidor stod ordet "Separator". Loket hölls blänkande och putsat och man säger att överingenjör Forsberg speglade sig i loket och justerade skägget innan han gick in i gjuteriet.

Efter systemet med boggier och 2 cylindrar i vardera boggien kallas loktypen oftast "Mallet-loket". Loket var i drift på banan till 1946 då det såldes till Ahrs kalkbruk på Gotland där det 1959 ställdes av för skrotning. Innan detta skedde upptäcktes loket av Svenska Järnvägsklubben, en förening som ville ha ett Mallet-lok på sin museibana vid Lina bruk, Södertälje. Det roliga med denna historia är alltså att Separators gamla Mallet-lok nu är under reparation och ganska snart kommer att ta upp trafik på Lina bruk – under namnet Hamra!

Enligt Ångpanneföreningens paragrafer var det storrevision på ångloken vart 4:e år. Då skulle ångpannan besiktigas och loket skulle målas om. Därvid anlätades en målarmästare i Tumba, och den lärning som tilldelades jobbet att skrapa och måla Separators

lok blev sedermera berömd som konstnär – det var "X:et", professor Sven Erixon. En av hans första "dukar" var alltså ett ånglok!

Lokförare på Mallet-loket under de sista 20 åren var Holger Lundholm, numera transportchef i Tullinge-gjuteriet. Han blev Tumbabo när han var ett år gammal och hans första minne från Hamra Järnväg är när han och andra pojkar satte flänsar på runda påkar som de lät rulla på rälsen. Det var en spännande lek när påkarna rullade i hög fart utför den långa backen vid Hamra. Det hände också att pojkarna fick åka med på någon av arbetarnas dressiner men då måste de dra den som betalning.

Hamra Järnvägs stora år var 1911 då det var en stor internationell mejerikongress på Hamra. Hela banan mellan Tumba och Hamra gård var flaggprydd även som loket, när gästerna transporterades på flakvagnar utrustade med sittplatser. När det efter första världskrigets utbrott blev svårt att få tag på ånglok inköptes ett elektriskt batterilok på 25 hk för lättare transporter mellan gjuteriet och Tumba.

Tumba pappersbruk anlade tidigt en spårförbindelse till Hamra Järnvägs spår vid Tumba station. På den korta sträckan använde man levande hästkrafter. Man utnyttjade emellertid också banans förbindelse med sjöleden och lånade Separators lok och vagnar för transporter av material, kanske främst kol, från bryggan till bruket.

1927 fick banan ytterligare ett 4-hjuligt ånglok som den övertog från Stockholms stad när bygget i Hammarbyleden var klart. Det hade använts av

tyskarna på västfronten och hade som minne därav kvar fästet för kulsprutan. Loket såldes 1937 till Gotland.

De flesta transporterna gick på tipp- och flakvagnar. Utom de förut nämnda lasterna av kol, koks, färdigt gjutgods och gjutsand transporterades åtskilliga mängder melass och sot.

En spännande episod där Holger Lundholm blev den räddande ängeln var följande:

Lundholm hade nyss kört upp åtta tippvagnar på gjuteriets tak. Därefter hade han kört ned till kajen och lämnat av vagnar med stativ. Då hörde han plötsligt ett skrik uppfra från gjuteritaket och tittade upp. Vagnarna där hade kommit i rullning och var på väg mot lastbryggan och hotade att förstöra vagnar och laster på bryggan, för växeln låg mot sjön. Lundholm sprang fram till växeln och lyckades i sista stund kasta om den så att vagnarna gick halvvägs upp i backen mot grustaget. Transportörman Alström rapporterade bragden till gjuterichefen Adamsson vilken som belöning gav Lundholm 10% löneförhöjning.

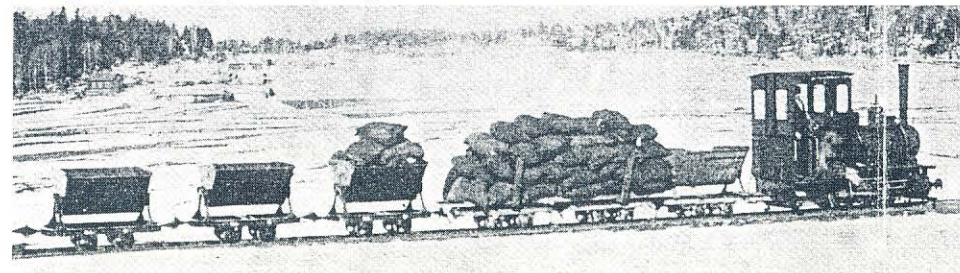
Hamra Järnväg hade sina glädjeämnen och även sorger. En man blev överkörd och dödad ungefär där den nya fabriken står. Lundholms förra föregångare dog på sin post på loket.

Urspårningar blev det åtskilliga.

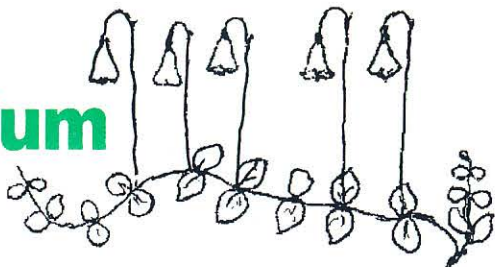
Separatorchefen John Bernström var en djupt religiös människa. Man hade planerat att bygga en kyrka vid Hamra och på banan transporterat upp teglet till gården. Kyrkbygget blev emellertid inhiberat och materialet användes till att uppföra de vita villorna vid Tullingesjön. För detta bygge gjorde man ett stickspår från gjuteriet.

Järnvägsdöden drabbade Hamra Järnväg i repris. Sträckan mellan Hamra ladugård och mejerilaboratoriet (på skolhusets nuvarande plats) revs 1914. Därefter följde resten av Hamra-grenen. Under andra världskriget kom förbindelsen mellan Tumba och Tullingegjuteriet väl till pass, men när bensin och gummi släpptes loss 1946 köptes omgående en lastbil till gjuteriet. Till att börja med fick Holger Lundholm köra loket på förmiddagen och bilen på eftermiddagen. Men snart kom slutfasen i Hamra Järnvägs historia. Detta skedde i och med att Mallet-loket baxades upp på en lastbil för vidare transport till Gotland.

Holger Lundholm såg inte så sentimentalt på lokets hädanfärd, men hans 6-åriga son grät strida tårar för lokets skull. Desto gladare var sonen och pappan när de den 21 sept. 1961 sammanträffade med sitt gamla lok på museijärnvägen vid Lina.

Linnéherbarium bytte ägare

På Tullinge gård förvärfvade Herman Setherberg ett herbarium som tillhört Carl von Linné. Efter anteckningar om skalden Herman Setherberg ur hans bok "Levnadsminnen".

Då Herman Setherberg skulle bli läkare låg hans håg åt naturstudier så sysslade han under sommarmånaderna med bl.a att studera botanik och göra sig förtrogen med traktens flora, till förberedande för sin blivande tentamen i detta ämne. Han strövade därför kring skogar, ängar, berg och sjöar, för att insamla växter till ett herbarium, och var då ofta åtföljd av sin trogne hund Hektor.

Medan han satt och examinerade sina växter så gick hunden omkring och luktade på gräs och blommor, tittade på dem med en riktig forskarmin. Han kunde förstå att det var något märkvärdigt med de där växterna, som så intresserade hans husbonde. –Se så, min käre Hektor, sade Setherberg slutligen, nu har vi forskat nog.

Vid denna tid inträffade en händelse som ytterligare livade hans håg för botaniken. Han kom nämligen i besittning av ett herbarium, som enligt traditionen hade tillhört Linné, och vilket var det enda som veterligen fanns kvar i vårt land efter den store

botanisten. Om huru han kom i besittning av detsamma berättar han följande i sin bok:

"–Vid Tullinge landtegendom i Botkyrka socken avled år 1829 gårdens åldriga ägarinna, änkan efter grosshandlaren Tottie, och genom lagman Rönquist, som blev sterbhusets ägare, fick jag underrättelse om att vid den stundande auktionen därstädes skulle försälas ett herbarium, som uppgavs hava tillhört Carl von Linné. På min begäran inropades åt mig denna skatt.

Kort efter sedan klubban hade fallit, lära några spekulanter hava infunnit sig från Stockholm och med mycken iver efterfrågat när det Linnéiska herbariet skulle utbudas. Jag känner ej vilka dessa herar voro, men försent voro de ute – och herbariet var nu min tillhörighet. Det innehöll en samling av 1600 väl inlagda växter.

För att denna dyrbara skatt icke skulle efter min död möjligtvis komma på avvägar och gå förlorad för eftervärlden, så skänkte jag år 1887 herbariet till Uppsala akademi, vilken genom en skrivelse från Konsistorium, i de varmaste ordalag förklarade mig sin tacksamhet". ■

G.M.

Red. anm. Ovanstående är saxat ur Botvidsbygden nr 2 1967, alltså för 25 år sedan.

ArMa

EUROPA NOSTRA

With Compliments

TEKNIKSTUDIER PÅ TRÄDGÅRDSTORP

Under fyra veckor i höst skall skolbarn i Botkyrka lära om teknik från olika tider. Man skall "utforska, upptäcka och experimentera". Kommunens kulturarbetsgrupp ser på teknik i en ganska vidsträckt betydelse.

Med bland arrangörerna finns Botkyrka Hembygdsförening. Vi har lovat att ta emot mellanstadiebarn tisdag och torsdag under veckorna 43 och 44. Det blir demonstrationer kl 10.00–12.00 och 13.00–15.00 med en klass varje gång. Vi öppnar dörrarna till det som torpens och landsbygds tekniska förutsättningar – hos oss får barnen uppleva och prova på hur livet kunde te sig förr i tiden och även upptäcka att redan då gick den tekniska utvecklingen framåt.

Rune Engström

KULTURHUSENS DAG PÅ TRÄDGÅRDSTORP

Söndagen den 12 sept. firade man Kulturhusens dag i hela Europa. Så gjorde också vi på Trädgårdstorp. Med flaggan i topp och dörrarna till våra hus öppna stod vi några stycken reda att ta emot intresserade. Tråkigt nog blev det inte så många besökare – men lilla vi var faktiskt ändå med i ett stort sammanhang.

TACK!

*Hjärtligt tack för den stora
och minnesrika uppvakningen
med penninggåvor, presenter
och med sång och musik i
samband med min
50-årsdag.*

Karin Mattsson

GÖR EN VISP!

■■■ I Infobladet nr 2 inbjöd Slöjd-kommittén oss till att göra en utflykt till någon björkdunge.

Måndagen den 24 maj samlades vi vid Tullinge station, där stod vi: Arne och jag, Torbjörn, Helge och Marianne, men ingen Christina. Det visade sig att vi valt fel samlingsplats, ty de övriga ca 15 st, stod på Centrumparkeringen.

Alltnog vi strålade här samman för vidare färd upp till Skyttbrink där vi fått tillstånd av markägaren att ta björksly.

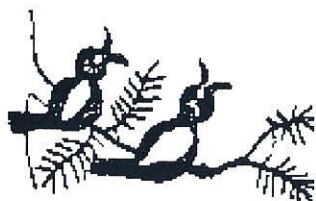
Lasse hade tillverkat speciella pinnar som var delvis kluvna på längden och med vilka man skulle dra av lövet. Det såg lite lustigt ut när alla stod och drog, både löv och bark försvann.

När man tyckte att man fått ihop tillräckligt mycket för en visp – så klippte man av det man hade barkat och buntade ihop det till en lagom visp.

Det svåraste var att binda ihop det så att det inte lossnade. Till detta användes en rot av något slag som tillhandahölls av Karin Gerstel.

Därefter intog vi vår medhavda kaffekorg och konstaterade samtliga att det var en lyckad träff. ■

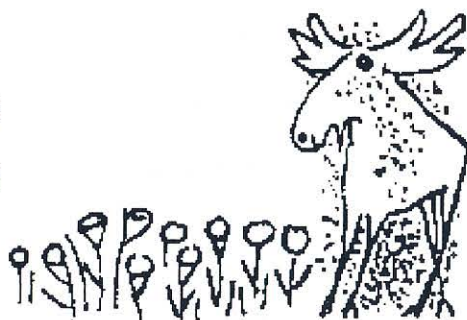
Karin Mattsson

CELEBERT BESÖK PÅ TRÄDGÅRDSTORP

–Onsdagen den 22 september vid 9-tiden på morgonen hade Trädgårdstorp besök av "skogens konung".

Då undertecknad hade passerat flaggstängerna på väg mot Mor Annas stuga med bil, kom helt plötsligt två älgar framrusande. De passerade bodarna och försvann bakom Stolpladan. Jag

steg ur bilen och hörde då ett väldigt "rasslande" i det 2-meterhögastaket med överliggare av taggrådar. Min första tanke var – "nu sitter de fast i stängslet". Jag gick förbi Trädgårdstorp mot Smedjan men såg ingenting. De hade då redan försvunnit. Jag såg på staketet, som var nedrivet c:a 15–20 meter.

Kanske Torpet blir nya Skansen med hus och vilda djur!!??...undrar Gunnar A.

Rapport från slöjd/arbetsdagen

Lördagen den 2 oktober inbjöd slöjdkommittén till 2 kurser: en i korgtillverkning och en i lapptäcksteknik.

Under några timmar rådde stor aktivitet på Logen. Vi var 10 st. som skulle tillverka var sin korg under Arne Insulanders ledning. Vi fick lära oss att korgar ser olika ut i olika landskap – dessutom visade Arne hur man gör spån, och slutligen fick vi alla pröva på att fläta samman spånen – och faktiskt lyckades vi alla med att få spånen rätt så det blev var sin korg med hem.

Det här blev en dag som "smakar mera".

Kerstin Andersson visade och lärde ut lapptäcksteknik. Det blev fina nåldynor i denna teknik med hem efter dagens slut.

Tack Christina och Lasse som tagit initiativ till en trevlig dag!

Samtidigt arbetade några utanför. Oxstallet flyttades och fick ett nytt tak, vindflöjeln sattes på plats på Logens tak.

Ingrid

PYSSELDAG PÅ TORPET

LÖRDAGEN DEN 30/10

mellan kl. 10–16

med bl.a ljustöpning

VÄLKOMNA!

SLÖJDKOMMITTÉN

SPORTNYTT

Söndagen den 26 september anordnade Gillet den sista grenen i Stockholms Distrikts trekamp – orienteringen. Deltagarantalet på många aktiviteter minskar, så även på dessa arrangemang, men c:a 30 personer tog sig runt banorna. Från Gillet deltog 7 st. En härlig dag ute i skogen på trevliga banor lagda av Lasse Kärrströms son Bengt, som är värd ett hjärtligt tack. Alla deltagare kom i mål – vi slapp gå ut och leta efter någon. Blöta blev vi dock, men inte uppifrån denna dag, utan nerifrån då vi måste ut i terrängen och leta kontroller! Har det manne med banläggarens namn att göra? Vatten från kärr kanske kan kallas ström??! Åja – det var nog bara fötterna som fick litet av vätan och det får man räkna med.

Dagen avslutades inne i IFK Tumbas nybyggda Harbrostuga, där prisutdelningen ägde rum. Alla fick pris – ingen gick lottlös hem denna dag.

I lagtävlingen kom Gillet på 2:a plats efter Sollentuna som tog hem segern.

Ingrid

**GYNNA VÅRA
ANNONSÖRER!**

**GLASMÄSTAREN
I TUMBA AB**

JORMA JOULAMO

TEL: 08-710 24 90

Jourtel:

08-530 327 98 el. 778 80 75

HÄGELBY GÄRD - 147 43 TUMBA

ÖPPET ÅRET RUNT

VARDAGAR 11.00-15.00

SÖNDAGAR 13.00-17.00

ÖVRIGA TIDER BOKAR VI FÖR
FESTARRANGEMANG UPP TILL 160 PERSONER

BORDSBEST: 08-530 378 87

FESTVÄNING/

CATERING: 08-530 624 03

VÄLKOMNA!

Bert Ek Thomas Bjurholm

**Söker Du gamla
Botkyrkabilder?**

Ur mitt bildarkiv av Botkyrkabilder
från sekelskiftet kanske Du finner den
eller de bilder du just saknar.

Format 18x24 cm 100:-/styck.

**Arnold Sjöberg
Doktors väg 4
Tumba
08-530 335 88**